

JORNADES D'ESTUDI - DE LA VINYA A LA FASSINA
Vinyes, vins i cooperativisme vitivinícola a Catalunya

L'ESPLUGA DE FRANCOLÍ
27 i 28 de setembre de 2013

El món vitivinícola en un poblet al nord de l'Alt Penedès : Torrelavit (Terrassola i Lavit)

De la fil.loxera a l'actualitat, un segle i quart de vinyars i vins.

Autor: Pere Rovira Alemany(Grup de Recerques El Podall i Torrelavit)

Situació :

Torrelavit es un municipi situat a la part septentrional de l'Alt Penedès, límitrof amb l'Anoia. La major part del terreny està enclavada en la vall del riu Bitlles o Mediona, lo que fa que per una part, des de temps immemorials hagi estat lloc d'assentament de molins fariners, batans, i, del segle XVIII al XX, de molins paperers (fins a 12). Aquest fet ha sigut un complement en diverses èpoques a l'agricultura (vinya, cereals, oliveres, fruiters i horta) que ha donat treball i vida. L'agricultura, però, i sobretot la vinya, ha patit l'abrupte del terreny, amb poques planúries. Torrents i barrancades sovintegen, i fins els nuclis antics estàn inmersos en altibaixos, al igual que els terrenys conreables, força trencats i petits la majoria, i amb poques extensions planeres i grans (avui en dia s'han recuperat extensions gràcies a esplanar amb els mitjans mecànics actuals).

El municipi :

Torrelavit es un municipi creat al segle XX, al 1920, per la fusió dels de Terrassola i de Lavit. Val a dir, però, que Lavit estigué lligat al Pla del Penedès fins a la dècada del 1850, en que s'en deslligà, creantse en municipi independent entre el 1852 i 1857. D'aquí a la seva fusió amb Terrassola, i en anys d'efervescència de l'indústria del paper, aquest darrer era el centre comercial i lúdic dels dos pobles, que en el terreny, estaven enganxats, i que formaren, ja força anys abans de la seva fusió, una sola comunitat. Així ho confirmen exemples com la Societat La Unió de Terrasola y Lavid, el Sindicat Agrícola de Lavid y Terrasola, ...

Actualment, es dona la originalitat que encara tenim dues esglésies i dos cementiris, que delaten el que havien estat dos municipis separats També hi havia hagut dos escorxadors, dues escoles, ..

Una fita amb les inicials T i L separa el que foren dos pobles. La darrera casa de l'un i la primera de l'altre, gairebé es toquen, estàn a uns pocs passos l'una de l'altra.

La vinya (antecedents) :

En l'història documentat dels dos pobles, la vinya sempre n'ha estat un referent, amb menor o major presència segons les èpoques. Ja la trobem documentada a finals del segle X a Lavit, a l'any 999; i als inicis del XI, a Terrassola, al 1012.

També trobem documentació relacionada amb la vinya, on es fa esment de portadores, bótes, cups de vi, vinyes, ... en la administració de justícia del Castell de Lavit, a les darreries del segle XIV.

Cal anar, però, al segle XVIII, per a trobar una intensificació en el conreu dels ceps, i també per

a veure que ja funcionaven algunes fassines (si al segle XVIII els cereals eren majoria, a finals del mateix la cosa havia canviat, amb l'augment de la vinya, desplaçant els vins als aiguardents). Quan a vinyars, trobem:

Terrassola:

“ ... Mucha parte del término es pantanosa, y por lo más plantada de viña ...

En alguna viña hay olivos ...

... se cogen en el término; y el vino algunas 1.000 cargas.

Al cura y al Señor Abad de Montserrat se paga diezmo casi por igual ..., se paga vino, trigo bueno, mezclado, avena, cáñamo, y de todas legumbres: pero se cogen pocas.

Son repartidas las tierras por enfiteusis, pero se pagan a sus dueños la cuarta parte de las uvas dando las restantes para el Colono: se nombran a rabassa morta.

Comercio: solo sobra vino.... el trigo que falta se compra en los mercados. (1)

I Lavit:

“ ... La causa de la poca cria (ganado) únicamente se ha de atribuir a la destrucción de los bosques, que ha sido común y universal en Cataluña, para plantar viñas, pues cada uno que tienen haciendas propias ...

Pagan sus censos y diezmos ya de granos y de vendimia” (1)

A partir del 1800 i la dècada que el segueix s'extenen els contractes de rabassa morta, amb condicions del quart o del quint. En trobem documentats (Terrassola: Can Mussons, 1800; i Cal Damià, 1807), i alguns d'altres, amb uns pactes molt severes.

La fil.loxera : Devallada demogràfica, emigració, nous propietaris, i replantació

Al 1853 arriba a Catalunya la plaga de la malura o “Oidium”, que va representar una forta sotragada al món vitivinícola català, amb forta devallada de producció, que es va salvar amb el novedós ús del sofre. Refeta la cosa, aviat arribaria la plaga de la fil.loxera a França, on a finals dels anys 70 quedarien gairebé anulades llurs vinyes. Això va suposar que aquí augmentés la plantació, alhora que els preus pujaven; assolint al 1882 un tractat força positiu amb França, però que més tard es veuria alterat per la elaboració de “vins artificials”. Aquestes adulteracions fetes per part dels comerciants en els anys de febre exportadora (sobretot a França i Suïssa), consistia, ja en barreges per als vins d'alt preu, així com l'adició d'aigua o matèries colorants estranyes, ... que culminaria al 1879 amb una comissió per a combatre-ho.

A finals dels 80 arriba la fil.loxera a Catalunya, en moments de baixos preus del vi, el desprestigi per les adulteracions, i la renovació dels vinyars francesos.

Històricament, consta la data del 1889 com el de la irrupció al nostre poble (llavors dos), tot i que a l'any anterior, 1888, ja es va detectar un focus al Maset del Cardús, masia de Lavit quasi limítrofe amb el terme de Sant Sadurní d'Anoia. Al juliol del 1888 es confirma la presència a Terrassola.

	Habitants	Hectolitres de vi	Població Agrícola	% agrícola
Alt Penedès	38.598 (1890)	375.150 (1890)	8.672	22´46
Terrassola	580 (1887)	15.000 (1890)	114	19´65
Lavit	826 (1887)	9.000 (1890)	247	29´90

Per una banda, tenim que aquí, a Terrassola i Lavit, l'arribada de la fil.loxera posa a tota la pagesia en dificultat, però no s'arriba en cap cas a l'indigència de ningú, donat que als molins paperers i la fàbrica de teixits hi ha una gran activitat econòmica, i es necessita gent. En les famílies de pagesos rabassers o jornalers, trobem que o bé la dona, o els joves o inclús infants, ténen d'una manera o altre algú posat al molí o fàbrica que els aporta un complement econòmic que fa més suportable els anys de l'estrall i de la subsegüent remuntada fins a la normalització.

O sigui, que la indústria local -llavors en ple funcionament-, va salvar força famílies de la misèria.

Però també en aquells anys hi va haver força emigració vers l'Argentina la majoria, i en menor

quantia a l'Àfrica central, Barcelona, ... Els emigrats foren pagesos per una banda (germans dels hereus, sobretot); però també treballadors paperers represaliats o disgustats, arrel d'una vaga del sector paperer (junt amb la veïna conca paperera de l'Anoia) que va durar llargs mesos, per allà l'any 1883, en els primers anys de l'internacionalisme proletari, amb els treballadors afiliats a la Internacional Anarquista o Bakunista. Al ser despedits, els llocs foren ocupats per treballadors provinents d'altres zones papereres, sobretot de La Sènia (Montsià), que dormien als molins amb l'arma al costat, per la por de ser assaltats pels vaguistes.

ANYS	1860	1877	1887	1897	1900	Habitants
Terrasola	567	509	580	559	515	“
Lavit	678	811	826	732	718	“

Podem veure com la demografia ascendent fins el 1877 -sobretot a Lavit-, va minvant en el període que va del 1887 al 1900, amb la pèrdua de 173 veïns entre els dos pobles, xifra prou significativa.

Un altre fet importantíssim en aquells dies d'invasió fil·loxèrica es va produir al nostre poble de Lavit : el desmembrament de la casa Vallès, una de les famílies més potents de l'entorn i successors en l'habitatge dels antics senyors de Lavit. Dit col·lapse econòmic sembla ser es va produir entre els anys 1889 i 1900; i això va suposar una gran moment històric per a la pagesia local, donat que gairebé uns 30 rabassers es van convertir en petits nous propietaris; no sense invertir fins la darrera pesseta de llurs estalvis, i fins empenyorant-se per uns anys. Però sabent que acomplien i feien realitat el seu gran somni vital: esdevenir (ni que fóssin petits) propietaris i conrear les pròpies vinyes. Una part de la finca va ser pels esmentats, comprant terres d'extensions entre mitja i quatre hectàrees, a un preu mitjà (segons qualitat o situació dels terrenys) d'unes 700 pessetes/hectàrea. I la resta de tan vasta finca, se la van quedar dos joves socis cunyats i pastissers de Barcelona, en Lluís Mestres, i Antoni Saladelafont (al 1901 ja trobem en Mestres i en Saladelafont documentats en el “Anuari Riera” com a colliters i propietaris dels més importants).

Al 1895, trobem els Ajuntaments de Lavit i de Terrasola del Panadés (junt amb d'altres, 13 en total), que

“... dirigeixen una raonada exposició a les Corts demanant sien lliurades de tota contribució per espai de deu anys les terres filoxerades ahon s'hi planten ceps americans” (2)

Un altre fet local que a la fi no es va dur a terme, fóu l'insòlit intent de plantar tabac (també en altres indrets, però el monopoli estatal ho va impedir). Vegem:

Los Ajuntaments de Terrasola y La Vid del Panadés, acordaren en sas últimas sessions enviar una instancia al President del Consell de Ministres sol·licitant lo lliure cultiu del tabaco en aquesta comarca, fundantla en que mortas las vinyas á causa de la filoxera y sent costosíssima la replantació pel medi de ceps americans, lo cultiu del tabaco faría menos sentida la crisis agrícola que passém, màxime havent donat tan excelents resultats las probas fetas en aquell districte pel senyor president de la Junta de propaganda pera'l lliure cultiu del tabaco á Espanya D. Antón Claramunt, junt ab son company D. Jaume Rovira, infatigables apóstols d'aquesta causa.(3)

Quan a la replantació, fóu feixuga als llocs més plans, on es llaurava encara amb juntes de bous, o parelles de cavalls o mules. Però la gran part de llocs accidentats, obagues, penjats, ... la cosa fóu més àrdua, arrebassant, junt amb jornalers del veí St. Pere de Riudebitlles, a cop de pic i estriacos i a dos pams de fondària a tall obert. Treballant pels grans hisendats, de punta a punta de dia, cobraven vuit rals als inicis, i deu més endavant; i diu que alguns encara aprofitaven ja mig de nit per anar a cavar el seu propi tros, o bé el que tenien en contracte de rabassa morta. Diuen que per a plantar, obrien valls de dues fangades de fondo, escurant la primera, i deixant remoguda la segona, i amb l'amplada d'una i mitja a dues fangades, i amb l'interval de cinc pams de cep a cep, i de deu de passada a passada.

Al ser el nostre poble regades les hortes per la sèquia de Terrasola i alguna altre (del Rieral,

dels Horts del Forn, ..), també va ser aprofitat per a fer-hi vivers. Emulant els grans vivers que hi hagué al veí Sant Sadurní d'Anoia (Codorniu, Mir,...) i de la Societat del Penedès a Vilafranca, alguns pagesos locals també van aprofitar la demanda de peus de cep americans. I en això, va destacar una societat formada pels horticultors Francesc Cols i Parellada (Cal Fuseller), Jaume Soteres i Grau (Ca la Martina), i Joan Rovira i Guilera (Cal Damià), que arrendaren al nou propietari anomenat més amunt Lluís Mestres un no menyspreable extensió de terra d'horta, que plantaren de peus de Riparia, Rupestris de Lot, Berlandieri, ... Varen imprimir uns fulls propagandístics, que escamparen, a més del Penedès, a terres de la Conca de Barberà, Baix Camp, i Terra Alta. La casa de la família Soteras (l'actual Cal Titet de Terrassola), servia de magatzem, i al'època de fer estaques, diu que les piles arribaven fins el sostre del local. I diu que fins i tot, un any varen arrendar uns horts a Riudoms (Baix Camp), però que aquesta operació va ser la única que no els va resultar rendible. Féien la propaganda pels cafès i punts de reunió dels pagesos. Qui parlava era el Josep Rovira (de Cal Damià, i besavi meu), que -diu- era el més lletrat.

També tingueren vivers Agustí Domènech i Francesc Poch, de Terrassola; i Josep Alemany i Joan Planas, de Lavit (tan aquests com els primers esmentats, estàn tots documentats en el "Anuario Riera" d'aquells anys.

Al "Anuario Riera" del 1899, sembla la cosa s'ha restaurat. Llegim: Lavid, produce vino en abundancia; i Terrasola, produce vinos.

Les fassines

És a finals del S. XVII quan es comença a destilar aiguardents, degut a la demanda internacional, i també a les guerres entre França contra Holanda i Gran Bretanya, amb el consegüent tancament de ports, lo que va suposar a França l'impediment d'exportacions, al quedar aïllada per mar. Es llavors quan britànics i holandesos, que distribuïen els aiguardents francesos als països bàltics i del mar del Nord, fan cap a la Mediterrània amb llurs vaixells a buscar els aiguardents vínics catalans, cosa que va fer que anés en augment considerable la minsa activitat duta a terme fins llavors; i que també va arrelar a les Illes i el País Valencià. Més endavant s'eixamplaria per les colònies americanes i pels ports del nord de França. Val a dir, però, que si bé els destilats francesos eren més cars; els nostres, no tan depurats, obriren mercat en la població de més baix poder adquisitiu.

Però a finals del XVIII, França aboleix els beneficis arancelaris dels nostres destilats (de menys qualitat que els seus), però molt més barats i competitius, arribant al 1800, on queden practicament prohibits. Arribem al XIX, perden mercats, ajudat per la pèrdua de les colònies espanyoles d'Amèrica; i es torna paulatinament a la elaboració de vins.

En el llibre "Defensa del Panadés y de Villafranca", que va editar l'Ajuntament d'aquesta vila al 1873, hi trobem ressenyades les principals fassines:

Mediona	3	fabriques	d'ayguardents
Sant Quintí de Mediona	3	"	"
Sant Pere de Riudebitlles	1	"	"
Lavid	2	"	"
Sant Sadurní	4	"	"
Vilafranca	6	fabriques	d'esperit y ayguardents (4)

Les primeres notícies locals les trobem en les respostes al "Qüestionario de Francisco de Zamora", en els viatges que va efectuar des de Castella a Catalunya, entre els anys 1785 i 1790: Quan a Terrassola, ens diu:

" ... Tres labradores acomodados tienen fábricas de aguardiente el aguardiente se embarca en Villanueva ... " (5)

I referent a Lavit:

"... Pero fábricas de aguardiente hay cuatro en el Pla, las cuales sirven a sus dueños para fabricar el aguardiente de vino de las propias cosechas. En el término de Lavid solo fábricas de aguardientes hay. La

una particular de propio dueño, que es decir para quemar el vino de propia cosecha. La otra común que es decir hacer el aguardiente del vino que compran particulares. ...” (5)

I documentalment, a Torrelavit trobem, com a fabricants d'aiguardent, amb noms i cognoms, a Joan Notó, a l'any 1820 i successius; i Josep Gibert a l'any 1832 (Cal Espardenyer de Terrassola), el qual regentava la fassina anomenada “de Ca la Martina”.

També en Pascual Madoz, a mitjans del segle XIX anomena 2 fàbriques d'aiguardent a Lavit.

De ben segur, que serien la de Can Esbert de Raïm, la més important del poble, en una gran hisenda de vinyars, i que més endavant elaboraria el “xampany Matusalén”, com veurem, i avui en dia seu de les caves Segura Viudas. Aquesta fassina va funcionar durant el segle XIX, i ho va deixar de fer amb l'arribada de la fil·loxera, als tombants de segle.

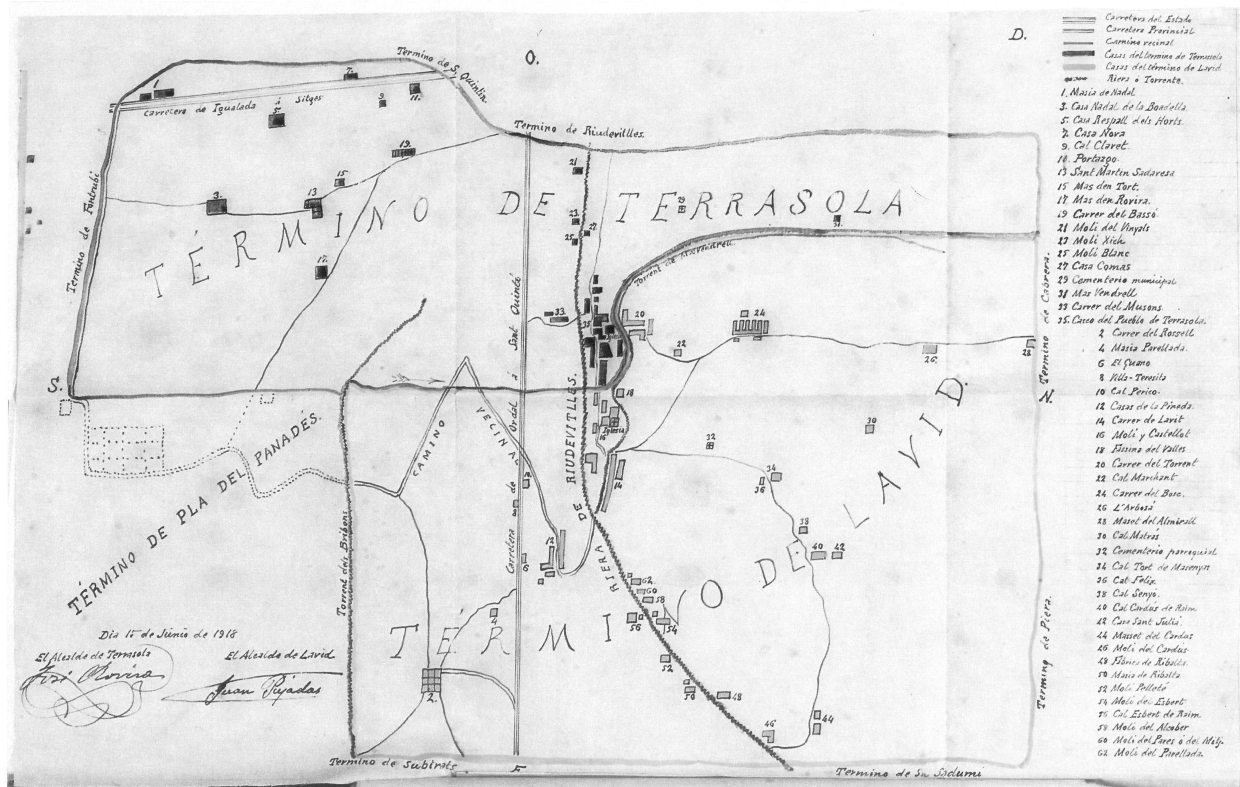
Fragment del Mapa Planimètric de Torrelavit de l'any 1914, del Instituto Geográfico y Estadístico de España, còpia feta pel Servei Geogràfic de la Mancomunitat de Catalunya. En ell hi podem veure la part de Lavit on hi ha ubicada la masia de Can Esbert de Raïm, (al mapa, equivocament amb el nom de Can Albert), i al seu costat, la fassina esmentada.

Font : INSTITUT CARTOGRÀFIC DE CATALUNYA

L'altra, estava situada al barri del Torrent o Vilet, a la casa anomenada Cal Planas, i que per allà els anys 20 del segle XX es va traslladar i establir a Sant Sadurn d'Anoia, on continuà dita tasca, arribant a embotellar alcohol fis i tot en ampolles etiquetades. En abandonar la fassina, es va dedicar, ell i descendents, al xampany (avui cava), essent avui els cellers o Caves Blancher. Hi havia una tercera fassina a Lavit, a la casa anomenada La Fassina (petit nucli de La Fassina o Cal Campaner), ran el torrent de St. Marçal. Un portal del baluard porta la data 18 .. , però no se sabia segur si va funcionar com a tal. Ara, al juny del 2013, he trobat l'entrellat: es tracta de “La fassina del Vallès”, segons consta en un mapa del 1918 .

Quan a Terrassola, s'han localitzat fins a cinc fassines al seu interior urbà, i una sisena a fora., Serien la Casa Notó, avui desapareguda; Casa Font, gran propietari, i que més endavant veurem elaborant “xampany”; Cal Titet, Cal Music, i Ca la Martina.

La casa anomenada Cal Music, que a finals del XIX hi funcionaven uns telers de tela i cotó, diu que havia estat fassina. Actualment, molt reformada, hi resten encara algú tram d'una tuberia de ceràmica vitrificada, que anava des d'uns cups, en gran pendent, a un altre cup situat a la casa Ca la Martina, situada a un nivell més baix, i travessant entremig una tercera casa. Potser, doncs, les fassines de Cal Music i de Cala Martina, eren una mateixa, una de sola.

Mapa confeccionat al juny del 1918 pels Ajuntaments de Terrassola i de Lavid, a instància de ser-lis demanat per la Diputació de Barcelona, durant el procés de fusió dels dos pobles en un de sol : Torrelavit

En ell hi podem veure, amb el nº 18, la "Fassina del Vallès", a Lavit

Font: **ARXIU HISTÒRIC DE LA DIPUTACIÓ DE BARCELONA**

Sembla ser que aquestes (tret de la de Can Esbert de Raim) no eren grans fassines, sino més aviat indústries domèstiques alguna d'elles.

La sisena i altra més important, era la situada a Can Nadal de la Boadella, gran mas hisendat de l'antic terme de Sant Martí Sadevesa, situat a tocar de El Pla del Penedès, i avui seu de les Caves Nadal i pertanyent a Terrassola. Sabem que al 1898 s'hi instal.la una fassina o destil.leria per a obtenir esperit de vi. O sigui, que va començar a funcionar després de la crisi de la fil.loxera, i sembla es dedicava amb els destil.lats, a l'elaboració de misteles. De nou, al 1927, trobo una "petición de auxilio al Estado", que diu així :

" Peticionario = D. Enrique Nadal Llopart

Clase de industria = Fábrica de rectificación de alcoholes vínicos, otra de destilación de orujos y viñedos en el término municipal de Torrelavid (Barcelona)

Auxilio solicitado = Préstamo de 350.000 pesetas " (6)

El contingut de la Gasetta – Disposicions diverses

... Protecció a la indústria

Fer pública la petició d'Enric Nadal, d'auxili per a la fassina que té a Torrelavit (7)

Deuria ser una ampliació, i l'activitat es va mantenir fins a les portes de la Guerra Civil (1936)

Encara hi havia hagut un altre intent de fassina, que sembla no va prosperar. Fôu a la primera dècada del segle XX. Queda documentada en l'emissió d'accions per part del "Sindicato Agrícola de Lavid y Terrasola". Un document servat a la casa de "Cal Potecari" (apotecari), al barri de La Pineda (Lavit), diu així:

Sindicato Agrícola de Lavid y Terrasola
Emisión de acciones para instalar una máquina de destilar alcohol
Acción nº
de pesetas DOCE con CINCUENTA céntimos expedida á favor de
D. José Parellada

Lavid, 15 Febrero de 1910

Alberto Rius

(Segell del “Sindicato Agrícola de Lavid y Terrasola”)

Nota = Al traspasarse esta Acción á otra persona deberá ponerse en conocimiento del Representante para hacerlo constar en la hoja marginal. (8)

Les pedregades, la primera estació granífuga nacional, i els canons granífugs Bori de doble efecte .

Al tombant del segle XX es produeix un fet inèdit al Penedès, pioner a Catalunya i a Espanya: La instal·lació d'una estació granífuga.

Arrel de les sovintejades pedregades que assolaven a la comarca, es fa una reunió al Pla del Penedès al juny del 1901, encapçalada pels grans propietaris (entre ells en Nadal i Raspall, de Terrasola), amb la presència d'en Marc Mir i Capella, el diputat provincial i reputat pagès hisendat propietari de Can Guineu, de Sant Sadurní d'Anoia, i un dels artífexs uns anys abans en la lluita contra el flagell de la fil·loxera; i de D. José Cameo, procedent de Carinyena, representant d'uns canons granífugs italians. Es ressalta l'avenç en aquest aspecte a França. Suïssa, Àustria, ... Es fan proves a Barcelona, i en la Festa Major de Vilafranca, que acull la Exposició Comarcal del Panadés d'Agricultura, Indústria i Arts. El ministre d'Agricultura espanyol, en llur visita, fa una escapada per a veure in situ les proves d'alguns d'aquests canons.

Al novembre del mateix any, trobem ja instal·lada aquesta estació, que compta amb subvenció del Ministeri d'Agricultura, i que defèn una extensió de 2.777 Ha. de terreny, la majoria de vinyars amb peus americans; i que comprèn tot el terme del Pla i de Puigdàlber, part dels de Fontrubí i de Terrasola; i una petita part dels de Subirats i Lavit. Formada per 35 canons, dels quals 19 estaven instal·lats als mateixos masos; 12 en casetes construïdes a propòsit; i 4 en barraques de maçoneria, de les que sovintejaven. Els canons eren de fabricació italiana i costaren 200 pessetes cadascún. Per al seu ús, es varen ensinistrar els artillers (dos pera cada canó) per part del susdit Senyor Cameo.

Com podem veure, les pedregades sovintejaven en aquells anys:

“Crónica local .- Por el gobierno civil se ha interesado con urgencia que formen expediente justificativo de los daños causados por las últimas tormentas, los Ayuntamientos de Terrasola del Panadés..” (d'un total de 13 pobles) (9)

“Perdón de contribución territorial solicitado por el Ayuntamiento de San Saturnino de Noya con motivo del pedrisco ocurrido en dicho término municipal el 14 de mayo de 1902.

Idem de id. solicitado por el Ayuntamiento de Terrasola del Panadés, con motivo del pedrisco ocurrido el 31 de agosto de 1902” (10)

CAÑONES GRANÍFUGOS de doble efecto
 PARA PROTEJER LAS COSECHAS
 contra el pedrisco
 PREMIADOS
 con Medalla de Oro
 INVENTOR
ALFONSO BORI
 Despacho: Calle Valencia, 328.- Barcelona

Anunci dels canons granífugs de doble efecte contra les pedregades d'Alfons Bori (Lavit) amb premi de medalla d'or, comercialitzats a Barcelona

Just comença la febre dels canons granifugs, que s'escampa arreu de Catalunya. I amatent a aquesta onada de nova lluita, trobem al Alfons Bori, casat a Lavit, i des de fa uns anys embotellant vins i vermut, que no perd el temps, i, junt amb un enginyer (barceloní com ell), treu al mercat un nou canó granífug, aquest de "doble efecte", que peta en el núvol, i segueix amunt per a explotar de nou. Es fan proves positives, i ja el veiem el 1902 venent-los arreu (fins el presenta a Madrid al mateix any). Un altre fabricant, senyor Casanovas, de Sabadell, també treuria al mercat el seu canó "Avant" el 1902.

Diu el confrare "L'Averno" de Sant Sadurní d'Anoia:

"A Sant Jaume Sas Oliveres tenen instalats ja quatre canons sistema Bori, contra las pedregadas.

En el poble de Lavid s'han instalant'estacions de tir ab canons del mateix sistema, y a Terrasola s'ha acordat fer lo mateix, en vista dels bons resultats obtinguts en la pedregada del dia 14" (11)

Lavid del Panadés

Se estan instalando en este pueblo los cañones granifugos cuyas estaciones de defensa se deben al celo e interés demostrado en este importante asunto por los señores don Juan Cardús y Don Ignacio Gual, alcalde y secretario del Ayuntamiento, respectivamente. (12)

ARTILLERÍA
AGRÍCOLA

Cañones Granífugos
"Bori"
de doble efecto

premiados en el congreso internacional de Lyon y en otras varias exposiciones

Complemento para las zonas de tiro contra el granizo

APARATO ELÉCTRICO
AVISADOR de TEMPESTADES

OFICINA de VAREMOTA, 1328
BARCELONA

Plata 4 900

Un altre anunci dels canons granífugos Bori, premiats -diu- en el congrés internacional de Lió; i amb un aparell elèctric avisador de tempestes.

Al cap de dos mesos, una altra notícia confirma l'abastiment dels nostres pobles, Sant Sadurní i tot l'Alt Penedès, mentre el Baix Penedès dorm a la palla:

Son molts los pobles del Alt Panadés y comarca del Noya que tenen instalats canons contra las pedregadas, fentse cada dia novas instalacions. El poble de Lavid ja la té completa; el de Terrasola, l'està acabant; á Sant Sadurní de Noya, diferents particulars n'instalan en las sevas propietats, á La Torre de la Pubilla, á can Romeu dels Borrulls y altres.

Tots els pagesos que saben lo que's fan, s'associan pera la instalació d'aquestos canons, que salvan las cullitas que las pedregadas destrossan.

Y'l Baix Panadés, per ara, dormint. (13)

El senyor Bori, encara aniria més enllà, inventant un aparell que predeia les pedregades (?). Aquests canons, encara tingueren una altra funció: eren emprats per a diversos actes lúdics, tirant salves en Festes Majors, Fires, en la visita del rei Alfons XIII a St. Sadurní,...

Però la cosa va durar poc. Al 1906 ja veïem que es posa en entredit la seva eficàcia; a més de controvèrsies de pobles veïns als que ténen instalacions, que es queixen que al allunyar les boires malèfiques els primers, aquestes van a parar a casa seva i allà fan l'estrall. També explosió d'algún canó amb alguns ferits i fins algún mort; qui roba percutors, la pólvora i altres dels vinyars, encenent una cigarreta, amb la conseqüent explosió, ... Tot i anar a menys, cosa

indiscutible, encara es farien servir, i els podem veure fins ben entrada la meitat del segle XX.

Vins, preus i comunicacions

El periòdic quinzenal "El Defensor" de St. Sadurní d'Anoia, del 18 de setembre del 1887, deia així: " Haze ya algunos años que los vecinos de ésta (Terrasola) y de Lavid notaron que siendo sus caldos mas ricos en alcohol que los de las comarcas vecinas eran no obstante menos solicitados que los de éstos; procuraron inquirir la causa y vieron en la falta de comunicaciones la clave del enigma; los alcaldes de estas dos poblaciones con envidiable actividad pusieron de acuerdo, solicitaron de la Excelentísima Diputación Provincial el permiso y cooperación que nunca niega en tales casos y haciendo inauditos esfuerzos y no pocos sacrificios lograron ver construida en poco más de seis meses, una carretera vecinal que desde ésta y pasando por El Pla empalma con la carretera de Villafranca á Igualada. (O sigui, que els mals camins i l'haver de travessar la riera, abaratien els preus dels vins, al augmentar les despeses de transport)

El Sindicat Agrícola i l'intent de creació d'un celler cooperatiu

Al primer Congrés Vitícola, celebrat a Sant Sadurní d'Anoia el 1898, en el llistat de "Sres Delegados y pueblos ó Corporaciones que representan", ja trobem dos assistents, un de Terrasola, i un de Lavid (Don Alfonso Bori Vilar)

Al segon Congrés, celebrat a Reus el 1899, també trobem a dos assistents de Lavid i un de Terrasola.

Iniciem el segle XX, i en una notícia local del 1903, trobem un afegitó sobre els vinyars, el temps, i la verema que ja s'apropa, i que sembla denotar que els vins es vénen a baixos preus:

.... Las vinyas necessitan pluja puig fa molt temps no s'ha deixat veure. Ab tot, avuy han caygut algunas gotas, pero no crech que hagin sigut per altra cosa que per refrescar un poch els pàmpols.

Fa alguns dias que's nota molt trafech de carreters que s'apressuran a treure el vi vell puig els pagesos volen comensar a arreglar els sellers pera la propera cullita, que si a Déu plau, no sera gens petita. Mes ara sols falta que'l vi's pagui a bon preu. (14)

Al 1904, trobem:

VII Congrés Agrícola Català- Balear

Senyors Delegats y pobles ó Corporacions que representan:

Pau Miquel Casanellas – Terrasola

Manel Tamayo – Terrasola (15)

La llei de Sindicatos Agrícolas del 28 de Gener del 1906 marca un punt en el resorgiment agrícola, i que es va crear per a despertar l'acció social, enfortir-la, i encarriar-la i desenvolupar l'esperit d'associació de les classes agràries.

Així, no trigaria gaire a formarse un sindicat al nostre poble (llavors dos, però ja units en diversos aspectes, preludi de la fusió legal i efectiva del 1920). Trobem:

Penadés - Lavid y Terrasola – El diumenge proppassat quedà constituït el Sindicat Agrícola dels pobles de Lavid y Terrasola y desseguida va enviarse un telegrama al ministre d'Hisenda demanant la prompta aprovació del projecte de desgravació dels drets sobre els vins, com a remei de la crisi que passen els viticultors de la comarca.

La constitució d'aquesta nova entitat que's proposa treballar per l'avens de l'agricultura ha sigut molt ben acollida per tothom. (16)

Al 1908, trobem que es posa al dia un servei de correus local propi, que substitueix un altra provinent de La Granada del Penedès, i que abarcava diversos pobles, amb un sol servei diari i amb els conseqüents perjudicis:

... Fins ara, un sol peató se cuidava de repartir la correspondència, sortint de La Granada als pobles de Santa Fe, Pla del Penadés, Sant Pere de Riudevitlles, Terrasola y Lavid, podentse fer un sol servey diari ab el consegüent extraordinari retràs, lo qual causava greu perjudici a tots aquests pobles hont gran número de fàbriques y el tràfeh de vins fan necessari una contínua relació ab els pobles vehins y la capital. (17)

Document amb segell del "Sindicato Agrícola de Lavid y Terrasola" del febrer del 1910 a favor de Josep Parellada, d'una emissió d'accions per a instal·lar una màquina de destilar alcohol, al preu de dotze pessetes i cinquanta cèntims, signada pel representant Albert Rius (propietari i que fou també alcalde de Terrasola en aquells anys)

Font : Cedida fa anys per descendents familiars, de "Cal Potecari", barri de La Pineda, de Lavid

Al 1910 trobem el document d'una de les accions emeses pel sindicat, de cara a la instal·lació de manera mancomunada d'una fassina (ressenyada ja abans), que sembla no va reeixir.

Al 1911, trobem al sindicat implicat en un acte de la Unió de Vinyaters de Catalunya celebrat a Terrasola:

UNION DE VITICULTORES DE CATALUÑA

El domingo último se celebró en Terrasola del Panadés el anunciado acto de propaganda de la Unió de Viticultores, al cual asistieron buen número de viticultores de dicho pueblo y de los vecinos, especialmente de Lavid.

Presidió el vicepresidente de la Unión D. Pedro Mir, á quien se la cedió don Alberto Rius, alcalde de Terrasola y presidente del Sindicato Agrícola de Lavid y Terrasola después de breves palabras de salutación. Hicieron uso de la palabra los señores Parellada, Miquel y Cuscó, Barnadas, y el presidente glosando la finalidad de la Unión explicando su organización y evidenciando la necesidad de que ingresen á la misma todos los viticultores secundando con fe a los organizadores del repetido organismo.

Todos los oradores fueron escuchados con gran atención por los concurrentes entre los cuales vimos a D. Francisco Font, delegado local en Terrasola, don Pablo Vallés y D. José Ribas, acaudalados propietarios.

Terminado el acto los congregados comentaban animadamente y cada uno de ellos se hizo el propósito de convertirse en adalid de la Unión. (18)

Val a dir que el darrer dissabte abans, s'havien reunit a Vilafranca del Penedès els delegats locals de la comarca, sota la presidència del vice-president de la Unió, en Pere Mir, a l'objecte de constituir un Consell Comarcal. Després d'un canvi d'impressions, s'assegura que seràn alguns mils els socis al Penedès. Els elegits, per aclamació, varen ser:

Modest Casanovas, per Sant Sadurní de Noya
Gustavo Lleó
Salvador Mata, de Vilafranca
Ramón Vallés, de Pla del Panadés
Pedro Pujol de Castellví de la Marca
Lluís Mestres de Lavid
i Pere Ráfols d'Avinyonet (19)

Trobem al mateix sindicat celebrant sessions de llur junta directiva al 1916, en dates 11 juny, 27 agost, i 15 d'octubre, als mateixos dies que el Sindicat Alella Vinícola:

-Celebran sessió les juntes directives de i Agrícola de Lavid y Terrasola. (20)

També trobem documentat el sindicat en el llistat de Sindicatos Agrícolas, al gener del 1915. Els sindicats a l'Alt Penedès, eren els següents:

Sindicato agrario del "Panadés" en Villafranca del Panadés
Sindicato agrario de Plá del Panadés
Sindicato agrario de "Lavid y Terrasola" en Terrasola del Panadés
Sindicato agrario "Nuevo del Panadés" en San Pedro de Riudevittles
Sindicato agrario de Cabanyas
Sindicato agrario de Aviñonet
Sindicato agrario de San Quintín de Mediona
Sindicato agrario de Viloví del Panadés
Sindicato agrario de Gelida (21)

Passem al 1920 (amb Terrasola i Lavid ja fusionats en un sol poble, Torrelavit), i trobem:

Organitzat per la Unió de Vinyaters de Catalunya, a Torrelavit es va celebrar el diumenge passat un acte de propaganda per a la immediata construcció d'un celler Cooperatiu.

Va presidir l'acte en Francesc Font

Va començar l'acte parlant el senyor Rosinés, el qual, després d'excusar l'existència del president de la U.V.C., en Francesc Santacana, va exposar que, per mitjà de les Federacions Comarcals de Cellers Cooperatius i consegüent Confederació Comarcal, es pot arribar a la compensació de la declaració de collita i guies de circulació de vins.

En Josep Martí, president de Catalunya Agraria, féu remarcar la necessitat de les Caixes Rurals com a complement indispensables dels Cellers Cooperatius.

I per fi, el senyor rector mossèn Marià Rovira, va donar a conèixer els mitjans pràctics per a portar a terme un celler comunal i el funcionament senzill del mateix.

Està constituïda una comissió organitzadora, composta pels senyors Joan Parellada Naveràn, en Pau Vallès, en Francesc Font, i en Joan Gibert per a portar a la practica el celler cooperatiu. (22)

En Francesc Font era un dels grans hisendats de Terrasola, que als anys 50 del segle XX va ser alcalde de Torrelavit; i que va elaborar un xampany. Però aquest celler cooperatiu local, de model interclassista, no va arribar a bon port (la darrera dada documentada es del 1921).

Tot i que sempre veïem als grans hisendats al davant de tota iniciativa, en els intents de fassina i de celler cooperatiu, hi veïem involucrats però, els petits viticultors.

Junt amb d'altres actes celebrats arreu de la Catalunya vitivinícola, veiem:

Programa Festa Major 1911.

Carnet Unió Vinyaters Catalunya.

1.- Programa de la Festa Major de Lavit de l'any 1911, confeccionat per la Societat Recreativa "L'Unió Terrasola-Lavid" (de Terrassola), en que es demostra clarament la unió en una sola comunitat dels 2 pobles, 9 anys abans de la sevas fusió legal. I l'envelat fóu muntat damunt la bassa d'un molí paperer de Lavit.

2.- Carnet de soci de la Unió de Vinyaters de Catalunya, a favor de Miquel Guilimany Duràn, de Lavit, del 1 de Gener de 1912

Font: Cedits fa anys per algun veí de Terrassola i de Lavit

... Es dona compte dels actes de propaganda celebrats per la Unió de Vinyaters de Catalunya a Torrelavit, Ripollet, i Avinyonet del Panadés, i s'aixeca la sessió. (23)

Al 1921, tenim:

Constituidos definitivamente los Sindicatos Agrícolas de Moja y Torrelavit, muy en breve se celebrará la inauguración con actos de propaganda agraria. (24)

Donat que el sindicat ja hi era, suposo que deuria ser solament el canvi de Lavid y Terrasola, pel de Torrelavit, cam a nom oficial dels dos pobles recent fusionats.

Al cap de dos anys, trobem a

... Francesc Font, representant del Sindicat Agrícola de Torrelavid (25)

en un acte de la Unió de Vinyaters celebrat a Vilafranca del Penedès, en contra de l'alcohol industrial en les begudes, i en que s'empraven alcohols no vínics, sino obtinguts del blat de moro o morenc, remolatxa, garrofes, melasses, i altres productes importats de l'estranger, que ensorraven els preus, i a la vegada arruinaven als pagesos viticultors. Val a dir que al acte, celebrat al Teatre Principal, hi varen assistir unes 3.000 persones, nombre elevat que demostra la preocupació i l'importància crucial del tema per a l'economia pagesa-viticultora.

Al 1925, un article divers referent a Torrelavit, acaba amb unes frases al·lusives als baixos preus del vi i el retorn als cereals i patates, conreus alternatius que abundaren fins als anys cinquanta i seixanta del segle XX :

.... Aquest any, com que el vi es ven a baix preu s'arrenquen molts ceps i es sembla força blat i patates. Per ara, gràcies a Déu, fa un temps magnífic per als pagesos. ... (26)

Segons explicava el company historiador i barber local Pere Camps (+), als anys 20 i 30 del segle XX la verema començava per allà el 25 de setembre. Hi havia una dita generalitzada que deia "L'endemà de la Mercè comencem a collir". Les 2 o 3 setmanes següents eren de molta feina; els cafès -sobretot de dia- restaven quasi buids, i les barberies no tancaven portes fins les deu

de la nit hora solar, car els clients hi feien cap a l'hora foscant. La plaça de Cal Met, a Terrassola, s'omplia de forasters que buscaven ser contractats a veremar; i mentres, deambulaven pel poble i fins algú dormia sota el pont de Can Mussons.

Contava que durant aquells anys, la normalitat es va trencar en tres ocasions:

A principis dels anys 20, hi va haver una collita molt avançada: el 25 d'agost ja es collia macabeu, i el 1 de setembre el xarel.lo de manera generalitzada. El vi que s'obtingué, fou de molta qualitat, i diu es va arribar als 13°.

Un altre any de la mateixa dècada, una forta pedregada el dia 3 de setembre -vigílies de collir- va malmetre la collita, perdent-se fins a un 80% d'ella.

I a l'any 1932, l'estiu va arribar al mes d'agost, precedit d'un juliol plujós i temperatures baixes. La verema va començar el 10 d'octubre, i no es va acabar fins el 6 de novembre amb el montònc (parellada). Hi hagué molta quantitat, però baixa qualitat, i sols 9 ò 10 graus.

Deixant de banda els "fets d'octubre" del 1934 i fins l'arribada de la guerra civil, en que el contenciós rabassers-propietaris per sí sol mereix un llarg estudi; passada la contesa, la cosa va ser anar tirant, i fins a arribar als anys 1960. Encara però, uns anys abans, dues pedregades en dos anys consecutius (l'una molt forta, que on va passar ho va arrasar), van posar al límit als pagesos afectats; jo recordo el cas de casa, petit propietari, plorant tota la família en viure el desastre des del menjador; i el tenir que despendre's el pare, molt a contracor, d'un mosso que tenia des de feia anys, vingut de prop de Ciudad Rodrigo (Salamanca). I crec no va ser l'únic cas local.

Al 1963 neix COVIDES (Cooperativa Vinícola del Penedès), després de molts esforços, que acull més de 600 pagesos viticultors de les comarques de l'Alt i Baix Penedès, i Garraf, abarcant més de 50 municipis i més de 2.300 Ha. de vinyars, i que treballa als seus cellers uns 24 milions de kilos de raïm de mitjana anual, essent la 1ª cooperativa vinícola de primer grau de Catalunya en volum. A l'any 1980 comença a embotellar, després d'anys de reticència per part d'alguns directius, i avui dia és un referent a tenir en compte pels seus vins i caves embotellats, i també pels seus vins a doll i vins-base per a caves. Va suposar un gran revulsiu, deslliurant de molta feina casolana als pagesos, unificat en dos cellers amb moderna tècnica de vinificació (avui tres). Torrelavit s'hi va sumar des del primer moment, i recordo en la meva infantesa al meu pare implicat de ple, anant casa per casa dels vinyaters, i lluitant fermament en els seus preliminars, durs, però al final efectius. Crec que la formació d'aquesta macro-cooperativa, pel seu abast multicomarcal aglutinador, per si sola mereix un acurat estudi.

També al 1997, neix VITALPE, societat agrària de transformació, formada per 18 viticultors, la majoria amb grans vinyars, dels quals quatre o cinc són torrelavitencs. Entremig, durant els anys 70 i 80, s'han perdut força petits viticultors, que han buscat feina en diferents camps i empreses de serveis, degut en bona part a la crisi dels preus dels vins; i actualment es poden comptar sobradament amb els dits de les dues mans els qui treballen les vinyes com a únic recurs d'ingressos, i això comptant que treballen vinyars d'altri.

Els primers embotelladors :

El cas de l'Alfons Bori i Vilar a Can Parellada de la Mata, pioner local a Lavit

Els primers embotelladors locals, els trobem en els grans masos hisendats, com no podia ser d'altra manera. Així, neixeràn a Can Parellada de la Mata i Can Esbert de Raïm a Lavit; i Can Nadal de la Boadella i Cal Font a Terrassola.

També trobem a Joan Batllori (de Can Comes, mas hisendat de Terrassola) en un premi pels seus vins, encara que no eren embotellats, al 1898, junt amb l'Alfons Bori, pels seus vermuts:

Feria Concurso Agrícola – Barcelona

Medalla y menciones – Vinicultura, aguardientes y alcoholes

Medallas de primera

Núm. 8.- Don Alfonso Bori, de Barcelona, por sus vermuths

Medallas de tercera

Núm. 202.- Don Juan Batllori, de Terrasola del Panadés, por sus vinos (27)

Els pioners, a Can Parellada de la Mata, els trobem anunciantse ja en data del 1885, i amb premis de medalles d'or recollides ja al 1888 (Exposició de Barcelona), i 1895 (Burdeos-França); i medalla de primera a la Feria Concurso Agrícola de l'Ajuntament de Barcelona del 1898, per els seus vermut. I també els seus vins, amb medalles a Burdeos al 1900, i a Lyon al 1902.

*Alfons Bori i Vilar (24 anys), barceloní iniciat en l'enologia a finals del segle XIX i pioner en l'embotellament de vins, vermut i licors a Torrelavit, al casarse amb la pubilla de can Parellada de la Mata, na Concepció Parellada i Marcer (20 anys)
Font: Cedida amablement per Teresa Bori Mestres, besnéta del dit matrimoni*

El seu artífex iniciador, fóu en Alfons Bori i Vilar, fill d'una família amb negocis de l'adoberia, de Barcelona. Havia nascut el 1864, i la seva família posseïa una fàbrica de adoberia a la Barceloneta (encara avui en dia podem atansarnos-hi i veure un carrer amb el nom de passatge Bori, on estava ubicada). Arrel d'una compra de vins a la masia de can Parellada de la Mata, i d'un fortuït accident, en aquesta masia el varen acollir; i a partir d'aquí va conèixer a la pubilla Concepció Parellada i Marcer, qui seria després la seva esposa, casantse al 1889. Però ja deuria ser uns anys abans de les noces que posaria en pràctica els seus estudis d'enologia, els qual propiciaren en principi a l'elaboració de vermut.

Home inquiet, arrauxat i emprenedor, va seguir després amb tota varietat de vins, i fins un licor. I fins va arribar a embotellar aigua "curativa" d'una deü propera, damunt de la masia. I la cosa no s'acabà aquí: junt amb un enginyer barceloní, va treure a la llum dels mercats el canó granífug de doble efecte contra les pedregades (ja esmentat) i un aparell que preveia tormentes (?)

Alguns dels primers vins embotellats per l'Alfons Bori Vilar a Can Parellada de la Mata, a "Lavid del Panadés"

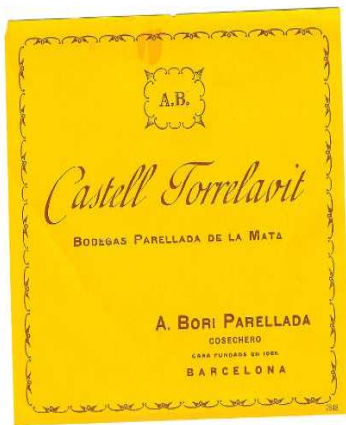

Altres vins embotellats per Alfons Bori Parellada, fill de l'anterior, a "Torrelavid del Panadés",

després de la fusió.

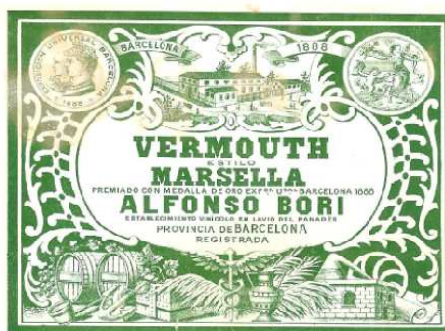
Altres vins de la línia "Castell Torrelavit", embotellats per Alfons Bori Parellada i el seu parent del Manso Coll de Sant Pere de Ribes,

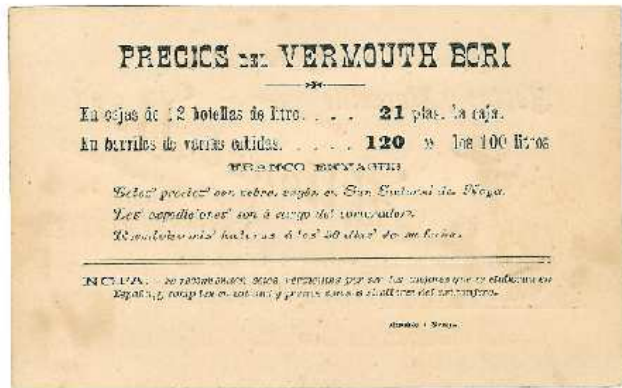
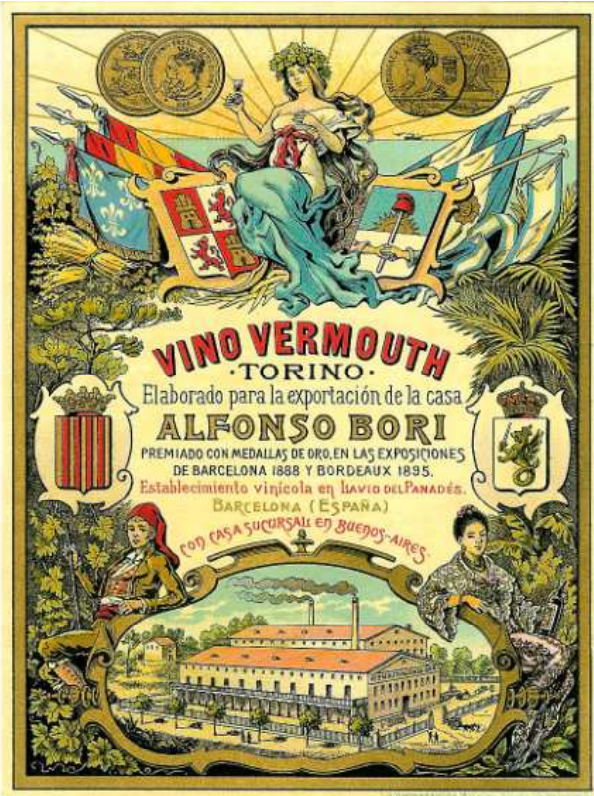

Diferents etiquetes i targetes comercials de les "Bodegas Parellada" i "Parellada de la Mata"

I encara més: va arribar a enviar raïm de taula a Amèrica, junt amb els vins, com veurem. Els vins que va embotellar, els trobem en diverses línies i productes; que va continuar després el seu fill Alexandre Bori Parellada; i també aquest, en societat amb un parent seu de Sant Pere de Ribes, de la masia Manso Coll (emparentats pel cognom Marcer de la seva mare). Trobem : "Moscatel", "Moscatel Superior", "Clarete Seleccionado", "Garnacha Extra", "Rancio Superior", "Málaga dulce Superior", "Málaga Seco", Vieux Sauternes", i d'altres, i un "Mosto Seleccionado".

Totes aquestes diferents etiquetes, inclouen algunes les medalles rebudes, i d'altres, dibuixos magnificats de la masia i cellers, amb barriques, carros amb animals carregats, camioneta, carro amb vela, ...

Diferents etiquetes dels vermouts Bori, tipus Torí i Marsella, contraetiqueta, preus, i anunci promocional

Quan als vermuts, dir que en fabricava dos, tipus Torino, i tipus Marsella, amb etiquetes al·legòriques als cellers, bótes, medalles, alambic, àncora, ... i una fàbrica que simulava on es fabricava el vermut, i que no era altra que un molí paperer ran el riu Bitlles, origen de la masia ancestral on havien viscut fins a construir la nova masia de Can Parellada de la Mata dins les seves propietats i vinyars, ran la nova carretera que va de Sant Sadurní d'Anoia vers Torrelavit, St. Pere de Riudebitlles, St. Quintí de Mediona, ... propera i accessible, lluny dels fons de riera i l'antic camí ral que recorria tot el fons fluvial, lloc d'encallades de carruatges. Una etiqueta del tipus torino, resa que té sucursal a Buenos Aires, i en ella, a tot color, hi podem veure la bandera argentina, la espanyola, la flor de lis, escut de Castella i Lleó, de Catalunya, un pagès abillat, He trobat, en el "Boletín oficial de la propiedad intelectual é industrial", del primer de gener del 1894, la marca nº 4.140 d'un dels seus vermuts. Diu: "Alfonso Bori. Una marca de fàbrica para distinguir "Vermouth", on s'hi dibuixa la primera etiqueta, que ja inclou el premi rebut el 1888.

Val a dir que a l'Argentina hi tenia parents familiars pròxims (germanastre) i eren exportats els vins fent intercanvi per a importar cuirs adobats per a la fàbrica familiar de Barcelona. S'hi enviaven els vins amb unes caixes de fusta amb nanses de ferro, amb uns compartiments de 3 x 7 = 21 ampolles/caixa. També en botetes o pipes de fusta; i encara es guarden un munt de diferents matrius de llauna, per a marcar dites pipes o botetes. Entre el munt de diversos models que es guarden empolegats, podem veure-hi, entre d'altres: unes per a Buenos Aires, per a Montevideo, tránsito Asunción del Paraguay, Puerto Rico, Vini Vesubi,

Etiqueta i collarí del Gran Licor del Paraíso, que -segons resa- ho curava quasi tot

I un licor, el "Licor del Paraíso", que segons resa l'etiqueta, sembla ser curava tots els mals. Aquest licor, compost per Cognac Fine Champagne, portava una etiqueta estrellada on es ressaltaven tot un reguitzell de propietats curatives: Tònic, aperitiu, antiespasmòdic, antipoplètic, antigastràlgic, recreatiu, digestiu, i antinervi. I amb un collarí on imminents facultats mèdiques prescriuen que s'en prengui una copeta en un got d'aigua abans de les menges i una altra després, sense aigua, per a experimentar millor la seva acció agradable, estomacal, i terapèutica. I acabava amb : *Premiado con las más altas recompensas.*

Algunes de les moltes matrius de planxa per a marcar les bótes, guardades a l'antic celler de Can Parellada de la Mata,

Per acabar, el raïm de taula de la varietat "rosaqui" d'un parell de vinyes emparrades, llurs raïms de les quals havien viatjat exportant-les vers Amèrica. Anaven dins uns barrils de fusta prima, i amb uns encenalls de suro entremig dels raïms, per a poder mantenir-se en perfecte estat de conservació en la llarga travessia per les aigües de l'Atlàntic.

Tot aquest pròsper negoci va devallar al quedar vidu en Alfons Bori Vilar i perdre també una filla. Però el va continuar el seu fill Alexandre Bori Parellada (que també va fer societat amb un parent seu de de Sant Pere de Ribes). Tot s'estroncà amb l'arribada de la guerra civil de tan trista memòria, amb l'assassinat d'en Alexandre Bori per part del bàndol republicà. Acabada aquesta, el fill d'aquest, Alfons Bori i Torrents, ja no va continuar el negoci, dedicant-se al conreu de les vinyes de l'hisenda, i a tenir una màquina de segar amb animal, i més endavant una màquina de batre cereals, ... i essent alcalde de Torrelavit durant uns anys.

Caixes de fusta amb nanses de ferro, i a dins amb compartiments de $3 \times 7 = 21$ ampolles, per a l'exportació dels vins Bori Parellada a l'Argentina i d'altres. Antic celler de Can Parellada de la Mata (foto actual), que va iniciar l'embotellat local al 1885.

Can Esbert de Raïm (Lavit)

A la ancestral masia de Can Esbert de Raïm, la cosa va arrencar mes o menys acabada la contesa de la Guerra Civil, per allà entre els anys 40 i 50 del segle XX.

El seu hereu propietari, en Pere Esbert i Serdà havia nascut el 6 d'agost de 1920, i es casaria amb Dolors Alemany, filla de Can Tort, de Lavit, una altra gran hisenda local.

Va elaborar dues classes de "xampany" marca "Matusalén": una "Gran cava reservada" (en el seu temps ja s'adelantava utilitzant el nom de "cava"), i un "gran vino espumoso" de menor qualitat. En ambdues etiquetes hi anava l'imatge del vell Matusalén, calb i amb llargua barba blanca, i un rellotge d'arena, signe del temps. La primera etiqueta es complementava amb un raïm a banda i banda, i de rerefons, un celler ple de botes a una banda, i ampolles arrimades a l'altra.

Quan a la publicitat, va editar uns molt bonics i acolorits calendaris (almenys tres de diferents): l'un amb una dama guarnida de festa, amb un ampolla del xampany i una copa a la ma, i uns raïms que pengen; un altre amb una dona pagesa amb mocador al cap, i de rerafons una vinyars en plena verema de collidors, carro i cavall, ...; i el tercer amb una dona pagesa ben abillada tot collint raïms, i de rerafons la masia i celler amb botes, i el nom de Caves Esbert.

Dels tres calendaris, un es obra de Mat (?), i els altres dos, de Zsolt, sembla ser d'origen hongarès, autor en aquells dies d'un famós anunci de l'anís El Tigre, i també de la llet Vegetal Neutrona, llet d'atmetlles, el Negraçao (espècie de Cola-Cao), ... i d'altres dels anys 50; i també de nombroses postals dels anys 20, 30, i fins 50.

En Pere Esbert havia tocat diferents negocis, després d'haver tingut la casa anys enrera la més gran fassina de Lavit, i més enrera negocis de marina mercant, amb un vaixell que havia anat diverses vegades a Amèrica a comerciar duent vi, paper, forcs d'alls, ... i amb importació sobretot de fusta. Tenia arrendada una fàbrica de paper (que antigament era molí fariner), i amb negoci en els transports, els extensos vinyars, i el xampany. També va intentar embotellar aigua d'una de les fonts properes a la masia, cosa que no va prosperar.

Però l'etapa del xampany va durar pocs anys, embarcant-se massa, i acabant, per diverses causes amb l'empenyorament i posterior embargament de l'immensa casa pairal i extensos vinyars que l'envolten.

Acolorides portades de 3 calendaris dels “xampanys” Matusalén, on no hi falten els vinyars ni l’element femení en la persuasió per la compra del producte. Anys 40-50 segle

XX

Etiquetes i collarins dels “xampanys” o caves Matusalén, de Can Esbert de Raim

Can Nadal de la Boadella (Terrassola)

Les Caves i Cellers Nadal també es van iniciar passada la guerra civil. La casa fôu fundada al segle XVI, com ho certifica un pergami de l’any 1510. Al 1903 neix Ramón Nadal Giró, en els anys de la replantació dels vinyars arrel de la plaga de la fil.loxera. I al 1941 es quan replanta les vinyes que havien sigut arrencades per a construir l’aeròdrom republicà que va funcionar al llarg de tota la guerra civil (1936-1939). Seria al 1943 quan s’iniciava l’elaboració del “xampany” amb el tipus brut, essent el pioner al nostre poble, junt amb el Pere Esbert de Lavit. Des de llavors ençà, 70 anys ja elaborant caves de gran qualitat. A partir del 1998, en diversifica l’oferta amb la sortida al mercat de vins blancs nobles: un xarel.lo de criança i dos macabeus dolços; l’un de botrytis noble, i l’altre de verema i maduració tardana. Els caves,

Etiquetes i collarins dels “xampanys” Font i Fontanet (anys 50 segle XX)

Caves Segura Viudas (Torrelavit)

Comprada l'antiga masia i finca de Can Esbert de Raïm pels germans Segura per enllà la dècada dels 50, començarien a comercialitzar el cava a l'any 1969. Mentrestant, durant aquests anys, es construïren els nous cellers, i s'obriren caves, maquinària de darrera generació, ... i sortiria el noun cava, que va representar tota una revolució en el món del xampany (avui cava); i que avui en dia es un referent internacional, tan per la seva qualitat i diversificació, i també - s'hi afegirien més endavant- amb l'elaboració de tot tipus de vins. Val a dir que al 1978 l'empresa es adquirida pel holding Rumasa, de la família de José Mª Ruiz Mateos; al 1983 es expropiada pel govern espanyol de torn (socialista), que s'en fa càrrec durant un any; i passant, a partir del 1984 al Grup Freixenet de Sant Sadurní d'Anoia, que la compra per un preu simbòlic.

Celler amb le més modernes instal·lacions i tecnologies, que ha donat vitalitat al poble de Torrelavit, amb els tributs a l'Ajunatment; i llocs de treball a la gent, tan del poble com a d'altres de veïns: Sant Sadurní d'Anoia, St. Pere de Riudebitlles,

Elabora els caves Segura Viudas Semisec, Sec, Brut Reserva, Brut Vintage, Aria Brut Nature, Torre Galimany, Lavit Brut Nature, Lavit Brut Rosado, i Reserva Heredad. Quan a vins, Segura Viudas Creu de Lavit, Mas d'Aranyó, Clos Juvència, Viña Heredad Crianza, Blanc de blancs, ...

També un Marc de Cava S. Viudas. I diferents tipus de vins tranquils de les marques René Barbier, Conde de Caralt, Canals Nubiola, i d'altres.

Cellers Jean Leon (Torrelavit)

Aquests cellers ténen tota una peculiar història. Al 1928 neix a Santander Ceferino Carrión. Quan es un noi de tan sols 19 anys, emigra a París; i més endavant, de polissó en un vaixell mercant, viatja vers Nova York (cosa que aconsegueix al vuitè intent), i posteriorment a Hollywood. Entremig, s'allista al exèrcit, lluita en la guerra de Corea, i es canvia el nom pel de Jean Leon. Després de fer de cambrer en un restaurant del que Frank Sinatra n'era copropietari, obre -junt amb l'actor James Dean- el restaurant La Scala, a Beverly Hills, al 1956, i congénia amb tota la flor i nata d'artistes hollywoodians del moment. S'assegura que

ell va servir el darrer sopar a Marilyn Monroe la nit abans de la seva mort.

Al 1962, tot buscant, adquireix les finques assolellades damunt el Mas d'en Rovira, pertanyents a Terrassola (Torrelavit), i properes al Pla del Penedès. En poc temps comença a plantar i es converteix en el pioner de fer-ho amb ceps de Cabernet Sauvignon, al 1963, Chardonnay al 1965, i també Cabernet Franc i Merlot, les varietats més emprades a França.

Al 1964 es construeix el celler, i al 1973 surten al mercat les primeres ampolles embotellades, de la collita del 69. Aquests vins, però, son en un principi exportats íntegrament a Hollywood, on només els podien tastar i saborejar actors, polítics, i personatges del seu cercle i entorn on es movia. Fins i tot, al 1980, van ser escollits per a la investidura del nou president dels E.E. U.U., en Ronald Reagan. Al 1983 comença a obrir-se i vendre a Espanya. Si bé en els primers anys les ampolles s'etiquetaven amb el nom de Pla del Penedès (1975-79), després ja hi figura el nom de Torrelavit. Apart de ser el primer embotellador estatal de Cabernet Sauvignon; n'embotella un, el Gran Reserva, sols en anys de climatologia excepcional: un vi mític i llegendari, que pocs poden saborejar. També vins de ceps de Merlot, Cabernet Franc, Syrah, Garnatxa negra, Carinyena o Samsó, Parellada, Muscat, Sauvignon blanc, Xarel.lo, Garnatxa blanca, i Peit Verdot. Han elaborat la línia que porta el nom de Terrassola (amb una sola essa), i també Magnòlia, Rosaleda, ... i fins altres marques actuals, com Vinya le Havre, Vinya Palau, Vinya Gigi, i la línia 3055.

Al 1995 en Jean Leon es jubila degut a una greu malaltia (càncer de laringe) i viatja pel món amb el seu vaixell, morint a Tailàndia al 1996. Es venuda llavors pels seus fills, finca i celler al Grup de Miquel Torres, de Vilafranca del Penedès, empresa de gran prestigi (com ell volia), qui continua endavant l'empresa. S'enderroca la vella masia de Mas d'en Rovira (ja des d'anys inhabilitada), i es construeix un modern edifici com a centre de visites enoturístiques i cates.

Cellers Jaume Lluç (Sant Martí Sadevesa - Terrassola)

Al lloc anomenat "Bell Penedès", al nucli de Sant Martí Sadevesa, pertanyent a Terrassola hi va elaborar vins en Jaume Lluç des de principis dels anys 80; i a finals de la mateixa dècada, els caves. Els elaborats foren, sota el nom de Sant Martí, dos tipus de cava, un vi negre, un vi blanc, i un brandy. Sota la marca Jaume Lluç, quatre tipus de cava, dos tipus de vi blanc, i un de rosat. I finalment, un cava anomenat Mont Belier.

El "Gran Brandy Sant Martí" no l'elaborava ell, sino que ho feia un fabricant de Montcada i Reixach (Barcelona) anomenat J. González García, i ell el distribuïa.

Després d'uns anys, abandonà l'empresa, i actualment en té una de nova, des del 1989, amb cellers i vinyars, al lloc anomenat "Sol del Brugàs", damunt Sant Quintí de Mediona, amb vins i caves amb certificació ecològica.

Caves Naveran - Sadeve S.A. (Sant Martí Sadevesa - Terrassola)

Caves fundades al 1984 al nucli de Sant Martí Sadevesa. A mitjans del segle XIX, l'antecessor Pau Parellada emigra a l'Argentina en busca de fortuna, i al tornar es casa amb la filla del Marquès de Naveran, Senyor de Guernika, i compra la finca actual. Acabada la plaga de la fil.loxera, en Pau replanta la finca amb la varietat Montòneg, avui coneguda per Parellada, en record al seu nom. També regenta un molí paperer a Terrassola. Dúes generacions més tard, al 1975, reactiven la producció dels vinyars, i al 1984 comencen a embotellar. Des dels inicis, han elaborat caves amb el nom de Naveran, Antònia de Naveran, ...

Actualment elaboren sis tipus de cava (cinc blancs i un rosat): Britíssime, Milléssime, Dama, Odisea, Perles Blanques, i Perles Roses; i cinc tipus de vins (tres de negre i dos de blanc): Clos del Pi, Clos dels Àngels i Don Pablo Reserva; i Clos Antònia i Manuela de Naveran.

Varietats emprades: Pinot noir, Cabernet Sauvignon, Merlot, Syrah, Macabeo, Xarel.lo, Parellada, Chardonnay, Pinot blanc, i Viognier.

Altres embotelladors (del 1984 a l'actualitat)

Caves Perbat (Pere Batllori), a Can Batllori (Terrassola)

Iniciades a la masia de Can Batllori, a Terrassola l'any 1988, elaboraren caves fins al tombant

de segle, en que foren adquirides i absorbides per els cellers Ferret. Elaboraven caves amb el nom comercial de Perbat.

Caves Mercè Vidal, al barri del Bell Penedès (Terrassola)

Elaboració de caves.

Caves Cols, al barri de Can Rossell de la Serra (Lavit)

Caves elaborats per Pere Cols i Canals a la casa familiar del barri de Can Rossell de la Serra durant uns pocs anys, al tombant de segle.

Caves Àngela Marquès Rigol, a Terrassola

Caves fundades al 1987 a la casa familiar a Terrassola. Elaboren dos tipus de cava: Un Brut Nature on predomina la varietat Parellada o Montòneg, i un Brut Nature Reserva familiar, de més criança.

Vins i caves Joan Segura Pujadas, al barri de La Pineda (Lavit)

Cellers creats al tombant del segle XXI al barri de La Pineda, a Lavit (Torrelavit), per Joan Segura i Pujadas. Elabora els caves Brut Nature Joan Segura Pujadas, amb xarel.lo, macabeu, i parellada, el Brut Nature Reserva Excelsior on hi afegeix part de chardonnay i el Rosat Brut Nature Reserva Laia, 100% amb pinot noire. I els vins Rosat Laia, 100% amb merlot ecològic, i el blanc Xarel.lo macerat Laia, 100% xarel.lo.

Vins i caves Rocabruna (Maria Medall Estruch), a la Masia o Casa Gran de Ribalta (Lavit)

Elaborats a l'antiga masia o casa Gran de Ribalta, a Lavit per el Joan Rossell Medall (Sant Sadurní d'Anoia). Elabora els caves Rocabruna Brut Nature, el Rocabruna Brut Reserva, el 100 brocadas Brut, el Megaraticus, i el Brut Nature Especial.

Vins Pardas, a la Masia de Can Comes (Terrassola)

Projecte iniciat al 1996, de la mà de Ramón Parera, enòleg (Sant Sadurní d'Anoia) i de Jordi Arnàn, enginyer agrònom (Can Benet i la Prúa - Sant Sadurní d'Anoia), a la masia d'origen medieval de Can Comes, a Terrassola (Torrelavit), situada entre els plans d'hortes i el fondal de la riera del Bitlles, enmarcada en un bell paratge de ribera, entre camps i vinyars.

Al 1998 comencen les plantacions, i seria al 2004 quan recollirien els fruits de la primera verema. Des de llavors fins avui, han elevat la categoria de la varietat negre del sumoll, desprestigiada des de feia anys. Actualment, la diversificació els ha portat a elaborar set tipus de vins, amb un alt i bon reconeixement arreu. Els vins, de la marca Pardas, son:

Rupestris, elaborat amb les varietas xarel.lo, macabeu, xarel.lo vermell, i malvasia de Sitges.

Xarel.lo, elaborat amb aquesta varietat.

Xarel.lo Aspriu, també amb la mateixa.

Collita Roja, amb la varietat sumoll.

Sumoll Rosat, amb la mateixa.

Negre Franc, amb cabernet franc, cabernet sauvignon, i sumoll.

I Aspriu Negre, amb cabernet franc i cabernet sauvignon.

Vins i caves Xamfrà, al Molí Parellada (Lavit)

Caves fundades al 1987 per Francisco Domínguez Cruces a Sant Sadurní d'Anoia, però que al cap d'uns anys adquireixen el Molí Parellada, a Lavit (Torrelavit), antic molí paperer ran la riera del Bitlles, i el reconverteixen en cava. Elaboren les marques Xamfrà, i també Clos de Soleia, Mercat, i Moli Parellada.

Caves Rotxa, a Can Rossell de la Serra (Lavit)

Caves fundades recentment per Josep Artigues Mestres, amb l'elaboració a la masia de Cal Rotxa (Can Rossell de la Serra), i comercialització a St. Sadurní d'Anoia. Elabora el Fresc brut nature, Ascens Reserva b.n., Roig Reserva extra brut, Febus Reserva especial b.n., i Docte Gran Reserva brut.

NOTES :

- (1) De les respostes al "Qüestionario de Francisco Zamora", del llibre "El Penedès durant la segona meitat del segle XVIII", de Ramón Arnabat i Belén Moreno – Institut d'Estudis Penedesencs, 2006
- (2) La Veu de Catalunya, 10 març 1895 (MDC-ARCA)
- (3) Lo Somatent– Diari regionalista d'avisos y noticias – Reus, 29 Novembre 1898 (MDC-ARCA)
- (4) Del llibre "Defensa del Panadés y de Villafranca", editat per l'Ajuntament d'aquesta vila al 1873
- (5) Del llibre "El Penedès durant la segona meitat del segle XVIII", de Ramón Arnabat i Belén Moreno. - Institut d'Estudis Penedesencs, 2006
- (6) Madrid Científico – Año XXXIV – Núm 1185 - 1927 (HD-BNE)

- (7) *La Veu de Catalunya*– Any 37 – 1/15 abril 1927 (MDC-ARCA)
- (8) *Document guardat a “Cal Potecari”, al barri de La Pineda, de Lavit (de l’any 1910)*
- (9) *La Dinastia*, 26 junio 1901 (HD-BNE)
- (10) *La Dinastia*, 10 junio 1903 (HD-BNE)
- (11) *La Veu de Catalunya*, 26 maig 1902 (MDC-ARCA)
- (12) *La Vanguardia*, 31 maig 1902 (HLV)
- (13) *Lo Vendrellench – Setmanari comarcal del Baix Panadés*, 20 juliol 1902 (MDC-ARCA)
- (14) *La Veu de Catalunya*, 27 agost 1903 (MDC-ARCA)
- (15) *Lo Vendrellench n° 605*, 1 maig 1904 (MDC- ARCA)
- (16) *El Poble Català*, Any 04-Núm. 514- 14 juliol 1907 (MDC-ARCA)
- (17) *La Veu de Catalunya*, 28 Novembre 1908 (MDC-ARCA)
- (18) *Diario del Comercio– Organo del Partido Liberal Democrático – Tarragona*, jueves 16 de febrero de 1911 (HD-BNE)
- (19) *Idem*
- (20)

El Poble Català, 11 de juny de 1916 (MDC-ARCA)

- (21) *Del llibre “Memòria descriptiva-estadística de las Entidades Agrícolas y pecuarias (Cámaras Agrícolas, Comunidades de Labradores, Federaciones Agrarias, Sociedades, Sindicatos Agrícolas, Cajas Rurales, Sociedades Económicas de Amigos del País y otras Entidades) constituídas con arreglo á la ley de Asociaciones de 30 de junio de 1887 – Real Decreto de 14 de Noviembre de 1890 y otras leyes Especiales”* , editat pel “Ministerio de Fomento – Dirección general de Agricultura, Minas y Montes – Acción Social”, - Madrid, 1915

(Extret de la Biblioteca del Ministerio de Agricultura, Alimentación y Medio Ambiente)

- (22) *La Veu de Catalunya*, 22 i 23 Octubre 1920 (MDC-ARCA)
- (23) *La Veu de Catalunya*, 8 i 9 de noviembre de 1920 (MDC-ARCA)
- (24) *El Sol* – 15 enero 1921 (HD-BNE)
- (25) *La Veu de Catalunya*, 28 març 1923 (MDC-ARCA)
- (26) *La Veu de Catalunya*, 16-30 Novembre 1925 (MDC-ARCA)
- (27) *La Vanguardia*, 24 i 25 de juliol de 1898 (HLV)

Abreviatures : HLV = Hemeroteca de La Vanguardia

MDC-ARCA = Memòria digital de Catalunya – Arxiu de revistes catalanes antigues

HD-BNE = Hemeroteca digital de la Biblioteca Nacional de España